

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Маргарет Др. Димитрова

за дисертационния труд

на Габриела Стойнев

на тема „Българските фитоними в съпоставителен южнославянски
план“,

представен за придобиване на научната и образователна степен

„доктор“

Габриела Стойнев е докторантка в ЮЗУ „Неофит Рилски“. Тя е завършила българска филология, знае сръбски, руски, английски, което е отлична предпоставка за сравнителни и съпоставителни изследвания. Темата на дисертационния труд е в едно сложно, но и благодатно поле, като избраната методология е иновативна, изключително интересна и плодотворна. Представената ми дисертация е 200 стр., от стр. 194 до края е библиографията – която странно за българската научна издателска практика започва с трудовете, издадени на латиница, а след това са тези на кирилица. Дисертацията се състои от подробен увод и три глави, като особено интересна за мене бе първата глава, която търси индоевропейските корени на названия на дървета.

В увода много добре са формулирани предметът, целите и задачите на дисертацията, което е една от трудните задачи пред младите учени. Така също е проследена историята на проучване на фитонимите в българската наука от специалисти по ботаника и лингвистика, а също и различните методи и подходи към тях. Много добро впечатление прави фактът, че е открит приносът на българските учени от първата половина на XX в. за проучването на народните имена на растенията и за установяването на техните латински съответствия. Подхваната е и една друга заслужаваща внимание тема е подхваната и се появява и по-късно в дисертацията – и би трябвало да бъде продължена – научни и ненаучни спорове за названията и идентификацията на растенията, както в първите десетилетия на XX в., така и днес в електронните медии, в блогове и форуми, които показват отношението на носителите на езика към названията на растенията, познанията им за идентифициране на растенията, мнемонически средства за езиково овладяване на този многообразен свят, представи и манталитет.

Главата за т.нар. в литературата „аборигенни дървета“ е особено ценна с успешното съчетаване на данни и подходи от различни научни сфери, включително ботаника, климатология, археология, индоевропейско езикознание, етнология, за да се разкрие историята на наименованията на

дърветата в южнославянските езици, вътрешната форма, основен белег на номинацията, промяната в семантиката, разликите между диалектите. Известно е, че в различни периоди една и съща лексема е означавала различни растения и обратно едно и също растение е било означавано по различен начин. Етюдите в дисертацията върху произхода на имената на „аборигенните дървета“ са ценен принос в историята на лексемите, и не само – в историята на културата, на взаимодействието между човека и природата. Похвално е, че се цитират данни от Хезихий (аз бих предала името не според Еразмовото, а според византийското произношение Исихий). Всеки един от тези етюди е ценен за историята на езика. Бих добавила, че в ранния превод (вероятно от края на IX в.) на библейската книга „Песен на Песните“ е използвано събирателното съществително *елие* за превод на ἑλάτη. Анализите в дисертацията на Габриела Стойнев несъмнено ще е в помощ при анализите на подобни преводачески избори. Похвално е, че авторката се спира именно на някои лексикални избори в библейски преводи и цитира споровете около тях. Такива дискусии има и до днес – и те са основателни, защото е нужно да се съобразят няколко фактора: разпространение на растителните видове, история на гръцките версии на Библията, на латинските преводи, на диалектното разпространение на българските и по-общо на славянските лексеми и промяната на значението им през вековете, рецепцията на антични блискоизточни плодове, масла, смоли, балсами в средновековната европейска култура. От анализите в дисертацията се убеждавам още веднъж, че старобългаристиката е в дълг към историята на българския речник, защото все още няма завършен и издаден речник на преводи, които вероятно са направени в България, но са запазени в руски или сръбски преписи. Така например формата *оръховъ* докторантката не е открила в старобългарските речници, открива я в църковнославянски. Прилагателното ми е известно от по-ранен период, от преписи от XV-XVI в., но вероятно е съществувала и по-рано и е въведена в книжовна употреба по-рано. Така също, макар в старобългарските паметници да се използва *кедръ*, то по-късна маргинална добавка в Синайския псалтир е *тисие* като пояснение към *кедръ*, а и *тисие* като събирателно съществително се използва вместо и заедно с *кедри* в ранния старобългарски превод на Песен на Песните (от края на IX в.), запазен в преписи от XIV в. насам.

Втората глава на дисертацията е ценна не само с анализа на една рядка наставка в български, за която авторката с основание предполага, че се е специализирала за фитоними, но и с дискутирането на предлагани различни етимологии на фитонимите с тази наставка.

Приносна е и третата глава, която разглежда редица фитоними в културен контекст, включително в литературата и фолклора. За мене е ценна статията за названията на нара, защото в най-ранния превод на Песен на Песните гръцката дума за нар (ῥόα) е преведена именно с *шипъкъ*, название, което на дисертантката е известно от Херцеговина за растението нар – следователно, не е изключено да е имало по-широко разпространение в Средновековието, но в български да е изместено от османизма *нар*. Безспорно нови данни и методологически добри анализи предлага и частта за подправките в Босилеградския говор, бих препоръчала да се направят съпоставки с книгата на Мая Александрова за подправките на Балканите. Особено интересна за мене бе последната част, която чрез множество лексикални съпоставки хвърля светлина върху историята на формирането на книжовния сръбски и книжовния български в ново време.

Като цяло, дисертацията на Габриела Стойнев е заредена с много идеи и показва редица нови и плодотворни подходи и пътища за изследване. Направени са анализи на интересен изворов материал, който малко е използван за научни цели. Най-впечатляващо в този научен труд е способността на докторантката да работи с различен езиков материал – в диахронен и синхронен план, както и да използва не една научна парадигма – при това избрани са подходящи и иновативни, за да огледа от различни страни задачите, произтичащи от избраната тема. Затова без всяко колебание като член на научното жури ще гласувам да се присъди на Габриела Стойнев научната и образователна степен „доктор“.

17.11.2020